

UN RAIG DE TINTA DE CALAMAR

Joan Todó

Al cinquè capítol d'*Els anells de Saturn*, W. G. Sebald es troba en un hotel de Southwold i comença a veure a la televisió un documental sobre Roger Casement, però s'adorm; temps després, només recorda com explicaven la trobada de Casement amb Joseph Conrad. Tota la resta del capítol és una reconstrucció del que no havia vist, i fins al capítol sisè Sebald no reprèn el seu trajecte per la costa britànica; en aquesta llarga digressió, l'escriptor alemany recorre extensament la biografia de Joseph Conrad, remuntant-se fins a la seva infància polonesa.

Una de les fonts principals de Sebald és *Memòria personal*, el llibre de 1912 en què Conrad, aparentment, va oferir les seves memòries; de vegades, s'arriba a una paràfrasi gairebé literal, que reordena d'acord amb la cronologia allò que en el text de Conrad era un pur desordre temporal, ple de salts, tornades enrere i divagacions, no gaire diferents de la sinuosa línia narrativa de *Nostromo*. Fins al punt que podríem sospitar que, de *Memòria personal*, Sebald no només n'ha agafat els fragments que reprodueix, sinó també el mateix mecanisme de digressions i paràbasi que, a l'hora de citar-lo, desarticula.

S'ha especulat sobre si l'origen d'aquest volum de memòries no es troba en una crítica apareguda el 1908 al *Daily News*, on un tal Robert Lynd descrivia Conrad com «un home sense país i sense llengua», cosa que l'autor de *Lord Jim* va considerar un insult: i, realment, la «Nota de l'autor» que el 1919 obria la segona edició del llibre aborda aquesta qüestió de l'estrangeria. I, tot i que aparentment no s'hi tornarà a apropar frontalment, el fet és que l'últim capítol de *Memòria personal* ens narra el seu primer encontre amb la llengua anglesa, la seva llengua d'adopció.

També a l'inici del llibre, en el prefaci que ja hi era a la primera edició, Conrad desplega tota una sèrie de captacions de benevolència més o menys alambinades: afirma que, si en la ficció l'escriptor parla sobre si mateix a través d'una sèrie de disfresses, aquí en prescindirà per mostrar-se tal com és, a risc d'arruïnar la seva reputació. Es disculpa també per la «indiferència per l'ordre cronològic» i la «inconvençionalitat de forma» del llibre: no es tracta de fer un recompte ordenat dels fets (tal com havia fet Rousseau a les seves *Confessions*, que aquí es despatxa com l'obra d'un moralista càndid), sinó de revelar una personalitat.

Ara bé: ja una de les primeres ressenyes de *Memòria personal* duia per títol «Una personalitat elusiva», i aquest sentit de la privacitat era un dels trets més evidents de la

manera de ser de l'escriptor. No és només que el narrador de *Memòria personal* no sigui fiable (que no ho és: el relat dels seus exàmens de mariner oculta que, tant en l'examen de primer oficial com en el de capità, no va aprovar fins al segon intent), sinó que adopta una estructura digressiva, cronològicament desordenada, que esdevé un veritable laberint. Comença explicant-nos com escrivia *La follia d'Almayer*, el seu primer llibre, però ens explica més aviat l'ambient que l'envoltava, abans de marxar enrere per explicar la famosa anècdota sobre la visió, quan era infant, d'un mapa d'Àfrica; un passatge que, deu anys abans, havia aparegut gairebé idèntic a *El cor de les tenebres*, en boca de Marlow, una de les disfresses preferides de Conrad, i que és una anècdota que John Stape, un dels biògrafs de Conrad, troba sospitosament semblant a d'altres que apareixen en llibres sobre el mateix tema.

El relat de *Memòria personal* va saltant capriciosament, d'una manera gairebé shandyana, dels inicis com a escriptor al viatge a Ucraïna de 1890 (també recollit, prou extensament, per Sebald), al mig del qual inserirà una llarga digressió sobre el seu avi, Nicolau Bobrowski, que havia combatut a l'exèrcit napoleònic amb l'esperança que això alliberés Polònia del domini rus però només va aconseguir haver de recórrer a la carn d'un gos per alimentar-se.

És tot un joc que, alhora que revela què volia ensenyar-nos Conrad de la seva vida, com volia distanciar-se del nacionalisme dels seus ancestres, com volia afermar el seu vincle amb la llengua anglesa, possiblement ens oculta qui era realment aquest individu que, en les seves pròpies paraules, va viure tres vides, com a polonès, com a mariner i com a escriptor. I com a mariner devia saber perfectament que el calamar, quan es veu en perill, deixa anar un raig de tinta amb el qual desorienta l'adversari. Però, en el seu cas, el raig de tinta va resultar ser un arabesc fascinant. ■

MEMÒRIES

Joseph CONRAD

Memòria personal

Traducció de Josep M. Muñoz Lloret

Barcelona: L'Avenç, 2017, 160 pp. 13 €